

# BUITEN

3<sup>E</sup> JAARGANG N<sup>O</sup>. 36.

ZATERDAG 4 SEPTEMBER 1909.

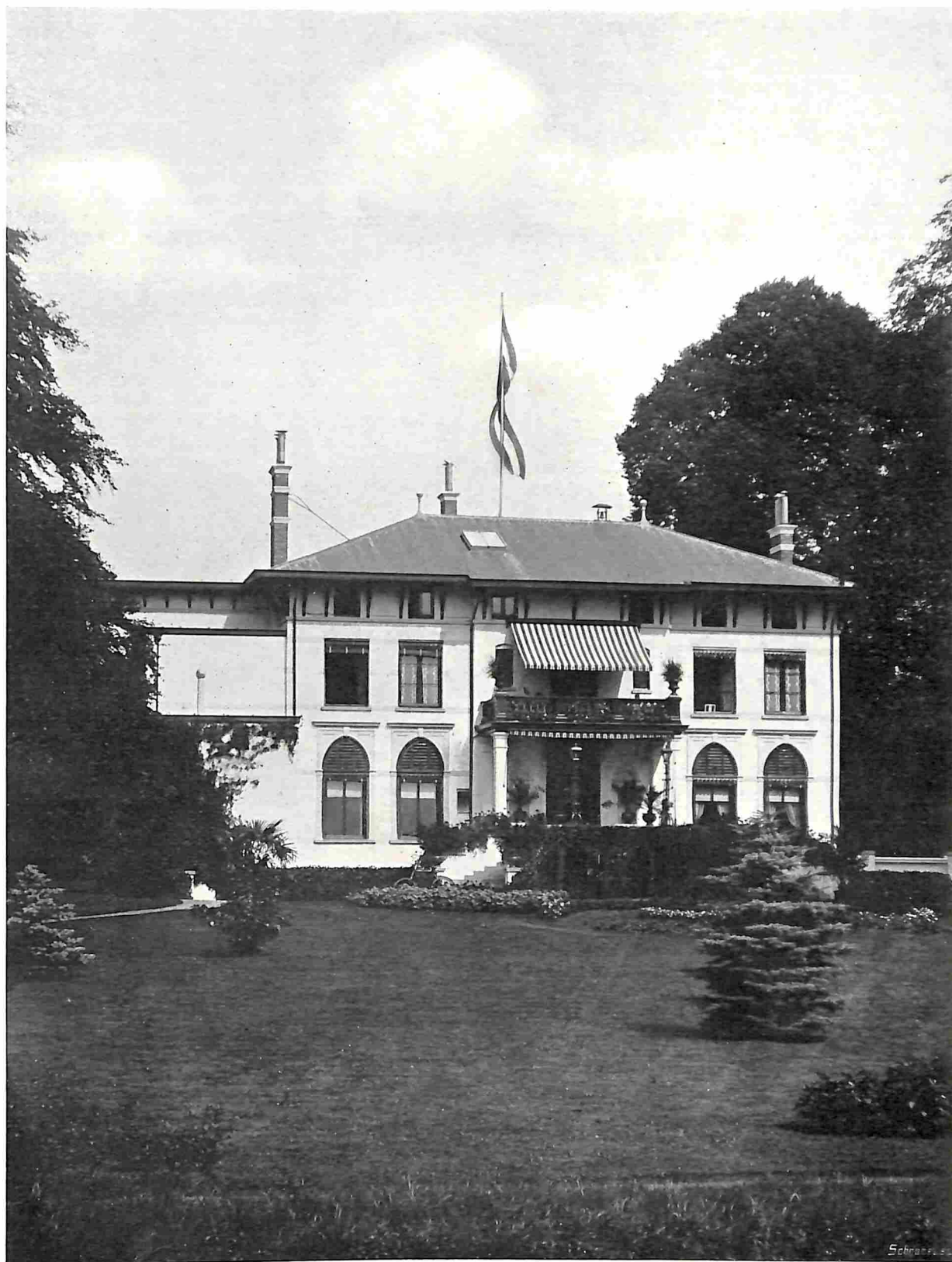


Foto H. Bickheff.

ACHTERZIJDE VAN HUIZE „SCHOONOORD” TE ZEIST  
VAN HET TENTOONSTELLINGSTERREIN AF GEZIEN.



## INHOUD:

DE STERRENHEMEL IN SEPTEMBER, DOOR A. A. N. . . . .	BLZ. 438
DE ECHTE KOFFIEBOOM, DOOR L. K. . . . .	439
DE GROOTE TUINBOUWTENTONSTELLING TE ZEIST, I, DOOR E. TH. W., GEÏLLUSTREERD . . . . .	BLZ. 437 EN 440—442
BATAVIAASCHE VRUCHTEN, II, GEÏLLUSTREERD . . . . .	BLZ. 442
ZIJN NOTEN GEMAKKELIJK TE VERTEREN? DOOR G. . . . .	443
DE HERNIUTTERS TE ZEIST, DOOR J. J. MOERMAN, GEÏLLUSTREERD. . . . .	444
DE HEERSCHER VAN HET GLAZEN HUIS . . . . .	446
DE BATTERIJ TER KUSTVERDEDIGING VAN ST. MARC, ILLUSTRATIE . . . . .	447
TRANSPORT VAN RUWE KATOEN, ILLUSTRATIE . . . . .	447
DE RUÏNEN VAN DE OUDE KATHEDRAAL VAN ST. ANDREWS, ILLUSTRATIE. . . . .	448

## BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle copie ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74—76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.



## DE STERRENHEMEL IN SEPTEMBER.

**H**ET volgende overzicht geeft den stand der *Sterrenbeelden* in den vóóravond (omstreeks 9 uur):  
Zenith: Cepheus, Zwaan;  
Noorden: Groote en kleine Beer, Giraffe, Lynx, Wagenman<sup>1)</sup>;

Noordoosten: Perseus;

Oosten: Andromeda, Cassiopeia, Driehoek, Hagedis, Ram, Visschen;

Zuidoosten: Pegasus;

Zuiden: Arend, Dolfijn, kleine Paard, Pijl, Schild van Sobieski, Schutter, Steenbok, Vos, Wagenman;

Westen: Boötes, Hercules, Kroon, Lier, Ophiuchus, Slang;

Noordwesten: Draak, Jachthonden.

De *Melkweg* loopt te 9 uur van het Noordoosten door het Zenith naar het Zuidwesten. De helderste deelen zijn te vinden in het sterrenbeeld Zwaan, dat in top staat, en aan den Zuidelijken horizon in den Schutter, waar de *Melkweg* niet één doorlopenden band vormt, maar meer op een aaneenschakeling van afzonderlijke heldere wolken lijkt: deze verbrokkeling begint eigenlijk al in het sterrenbeeld Arend.

Er zijn deze maand twee *Algol minima* op geschikte uren waarneembaar, n.l. den 15<sup>en</sup> te 11 uur en den 18<sup>en</sup> te 8 uur. Ik kan niet nalaten, de lezers van *Buiten* telkens weer op dit merkwaardige verschijnsel, waarover ik vroeger (*Buiten* I N<sup>o</sup>. 30) al eens uitvoeriger schreef, attent te maken. *Algol* vertegenwoordigt met *Mira Ceti* — de „wonderbaarlijke” ster in den Walvisch, die nu gemakkelijk voor het bloote oog zichtbaar is, maar binnen ettelijke weken verdwijnt, en daardoor het aspect van een deel van den Zuiderhemel geheel wijzigt — de eenige, althans verreweg de voornaamste gevallen, waarin men veranderingen in de wereld der vaste sterren zonder bijzondere hulpmiddelen, zelfs zonder kijker of binocle, kan constateeren. Het zijn dan wel geen veranderingen in plaats, maar veranderingen in lichtsterkte; daardoor wordt echter de zaak niet minder interessant. En de hier bedoelde veranderingen zijn zoo in het oog vallend, dat iedereen, ook een volslagen leek op sterrekundig gebied, ze onmiddellijk kan waarnemen, enkel en alleen door er opmerkzaam op gemaakt te worden.

Vóór zonsopkomst zal men gemakkelijk het *Zodiakaallicht* (*Buiten* I N<sup>o</sup>. 17) kunnen vinden, dat als een pluim, met den top naar het Zuiden hellend, op den Oostelijken horizon staat. Naar den *Gegenschein* evenwel, voor welks waarneming overigens en

<sup>1)</sup> Tot mijn verbazing zie ik, dat tweemaal in het Augustus-overzicht „Waterman” voor „Wagenman” is gezet.

in het algemeen de maand September tamelijk gunstig is, behoeft men niet te zoeken. Dit zeer zwakke licht (*Buiten* I N<sup>o</sup>. 17) zal door de helder stralende planeet Mars, die in September in oppositie is, geheel onzichtbaar gemaakt worden.

De *tijdsvereffening* wordt nu negatief en blijft de geheele maand afnemen. Half September is de klok 5 min. in het eind der maand 10 min. bij de zon achter. Den 23<sup>en</sup> September bereikt de zon het *herfstnachtlevingspunt*, passeert den aequator en daarmede heeft weer de halfjaarlijksche groote kentering plaats: het Zuidelijke halfrond onzer planeet krijgt zomer, wij daarentegen gaan den winter tegemoet.

*Mercurius*, *Venus* en *Jupiter* zijn niet of nauwelijks waarneembaar. *Mercurius* bereikt weliswaar den 17<sup>en</sup> September een Oostelijke elongatie van meer dan 26°, maar de planeet staat dan na zonsopgang te laag boven den horizon om met succes te worden gezocht.

*Saturnus* is nagenoeg den geheelen nacht zichtbaar. De planeet blijft zich uiterst langzaam terug, d.i. Westwaarts<sup>1)</sup> in de Visschen bewegen. Ook *Mars* beweegt zich Westwaarts, maar veel langzamer, zoodat de afstand der beide planeten deze maand blijft verminderen.

*Mars* prijkt al in den vóóravond in grooten luister aan den Zuiderhemel. Wanneer deze planeet, zooals nu, September 1909, haar grootste lichtsterkte bezit, is zij nagenoeg even helder als *Jupiter*, van wien zij overigens door haar koperroode kleur gemakkelijk is te onderscheiden.

De oppositie van Mars valt op den 23<sup>en</sup> September. Een buitenplaneet is in oppositie, wanneer zij met de aarde en de zon op een rechte lijn staat. Om meer dan één reden is de oppositie de gunstigste tijd voor de waarneming. In de eerste plaats is de planeet dan „vol” — zooals ook de maan vol is, als ze recht tegenover de zon staat — en is dus de naar ons toe gekeerde helft der oppervlakte geheel verlicht en voor de waarneming toegankelijk. In de tweede plaats — en dit is wel het voornaamste punt — is de afstand tot de aarde bij oppositie zoo klein mogelijk; en daarmede is de schijnbare middellijn van de schijf en tevens ook de helderheid der planeet zoo groot mogelijk.

Men kan zich van dit laatste punt zeer gemakkelijk met behulp van een eenvoudige tekening overtuigen (zie *Buiten* I N<sup>o</sup>. 10, waarin ik de oppositie van Mars vrij uitvoerig behandelde). Twee cirkels van 25 en 38 m.M. straal geven de banen van de Aarde en van Mars met voldoende nauwkeurigheid weer, zoo men het middelpunt der Marsbaan niet in de Zon plaatst, maar 3.5 m.M. verschuift. Zonder deze verschuiving zou er tusschen de beide banen een ring, overal 13 m.M. breed, overblijven. Met die verschuiving is de ring ongelijk van breedte; de banen naderen in zeker deel van den ring 9.5 m.M. tot elkaar, terwijl in het daar tegenoverstaande deel de afstand 16.5 m.M. blijft. Er zijn gunstige en ongunstige opposities. Heeft de oppositie plaats in de tweede helft van Augustus, dan staan de aarde en Mars bij het smalste deel van den ring; en de oppositie is zoo gunstig mogelijk.

De opposities van Mars volgen elkaar met tusschenpoozen van 2 jaar en 50 dagen op. Een lijstje zal dit kunnen verduidelijken.

	Oppositie	Sterrenbeeld	afstand
1892	Augustus	Steenbok	0.38
1894	October	Visschen	0.43
1896	December	Stier	0.56
1899	Januari	Kreeft	0.65
1901	Februari	Leeuw	0.68
1903	Maart	Maagd	0.64
1905	Mei	Weegschaal	0.54
1907	Juli	Schutter	0.41
1909	September	Visschen	0.39

Bij elke volgende oppositie staat de planeet in een ander sterrenbeeld van den Dierenriem, totdat zich na 15 à 17 jaar de opposities in hetzelfde sterrenbeeld herhalen. De laatste kolom geeft den afstand Aarde—Mars aan, waarbij de gemiddelde afstand Aarde—Zon als eenheid is aangenomen. Men ziet, hoeveel ongunstiger een oppositie in den Leeuw (afstand 0.68) is dan een oppositie in den Steenbok of de Visschen (afstand 0.38 of 0.39). Het is voor ons, bewoners van het Noordelijke halfrond, een onaangename omstandigheid, dat de gunstige Marsopposities in Zuidelijke sterrenbeelden vallen, waarbij dus Mars maar een geringe hoogte boven den horizon bereikt. Deze omstandigheid stemt de oppositie van dit jaar tot een der allergunstigste, die voor ons kunnen voorkomen. Want weliswaar is de afstand iets groter dan in 1892, maar daarentegen bereikte Mars toen voor Nederland maar een hoogte van omstreeks 15°, terwijl de planeet nu te middernacht 45° hoog staat.

Nog zij vermeld, dat de middellijn der schijf in het begin van September 23° meet, bij de oppositie 24°.

A. A. N.

<sup>1)</sup> Ten onrechte werd in No. 32 van dezen jaargang de teruglopende beweging van Saturnus Oostwaartsch genoemd (regel 10 van de 2e kolom). Men vergelijke echter regel 18 van diezelfde kolom.

## DE ECHTE KOFFIEBOOM.

(*COFFEA ARABICA* FAM *RUBIACEÆ*).

**D**E echte Arabische koffieboom, de stamboom van tal van variëteiten, die nu over de heele wereld verspreid zijn, heeft een mooie, slanke stam van 5 à 6 M. hoogte bij een doorsnede van 8 à 13 c.M., met groengrijze, gladde bast en kruiswijs geplaatste takken en bladeren. De laatste zijn kort gesteeld, langwerpig, spits, van boven glanzend donkergroen, van onderen bleeker. De geurige witte bloesems zitten in groepjes van 4 tot 16 in de bladoksels, elk met een kleine, vijftandige kelk, een trechtervormige kroon, die in vijf slippen eindigt, vijf meeldraden met schommelende helmknoppen, een stamper met een onderstandig vruchtbeginsel, stijl en twee stempels. De vrucht is een steenvrucht ter grootte van een kers, eerst groen, later geel, helrood, rijp geworden paarsrood van kleur. Onder den vruchtwand ligt het slijmerig witte, zeer zoet smakende vleesch, dan volgt een gladde, perkament-achtige huid, de hoornschil, die elk der twee zaden, de eigenlijke koffieboonen omhult. Deze zaden liggen met de platte, gegroefde zijde tegen elkaar, elk nog omgeven door een dun, wit vliesje, het zoogenaamde zilvervlies. Heeft zich in de vrucht slechts één zaadje ontwikkeld, dan is dit cilindervormig rond. Deze zaden worden afzonderlijk verzameld en vormen de parel- of mannetjes-koffie, die hooger prijzen bedingt.

Het moederland van de echte koffieboom is het heetste gedeelte van Afrika. In 't wild wordt hij o.a. aangetroffen in Abessinië, Soedan en aan de kusten van Mozambique en Guinea.

Het oudste cultuurland is Arabië en wel de landstreek Jemen met de stad Mokka. Mokka voert tegenwoordig geen koffie meer uit. Wat als zoodanig in den handel gebracht wordt, zijn de uitgezochte kleinste boonen van Java, Amerikaansche en Braziliaansche koffie. Echte Mokka wordt in kleine hoeveelheden uitgevoerd door Aden, Hodeïda en Dzidda.

Van uit Arabië is de plant over de geheele wereld verspreid; tegenwoordig wordt de echte koffieboom aangeplant o.a. in de Levant, op Ceylon, in Britsch-Indië, op Malakka, Sumatra, Java, Celebes en de Filippijnen. In streken van de Vereenigde Staten, in Venezuela, Guyana en Brazilië. In Afrika, behalve in de reeds genoemde streken, nog op Madagaskar en Mauritius. In Australië op enkele eilandengroepen: Salomons-, Fidschi-, Samoa- en Sandwich-eilanden. Ook in Europa heeft men de cultuur beproefd en wel in Griekenland op het eiland Cephalonia, in Italië om Rome, in Hongarije en in Zuid-Beieren.

De plant tiert het beste in streken met een gemiddelde temperatuur van 19° C.; veel regen, uitgezonderd in bloei- en oogsttijd is noodzakelijk; in de tropen vallen de voornaamste oogsten dan ook onmiddellijk na den regentijd. De beste voedingsbodem is oude humusrijke boschgrond of sterk verweerde lava, vermengd met boschhumus; sterke wind is schadelijk, daar de bladeren daardoor licht afgerukt worden, hetgeen de planten verzwakt; om de tuinen worden dan ook vaak boomen aangeplant, die dienst moeten doen als windbrekers.

In Arabië laat men de boomen hun natuurlijke groei behouden, doch in andere cultuurlanden houdt men ze door toppen op 1½ à 2 M. hoogte, waardoor ze zich sterk vertakken, en veel vruchten geven.

De levensduur van de plant is hoofdzakelijk afhankelijk van de diepte der humuslaag; kunnen de wortels diep, dat is meer dan 1 M. naar binnen dringen, dan kunnen de boomen wel 50 à 60 jaar oud worden.

De planten worden wel uit stekken, maar beter uit zaad getrokken; men kiest daartoe de mooiste en grootste vruchten van geheel volwassen boomen.

Daar koffiezaad spoedig zijn kiemkracht verliest, tenzij het op een vereischte, vochtige temperatuur wordt gehouden, was verzending van zaad zeer moeilijk; beter geschiedde het vervoer van jonge planten in zoogenaamde Wardsche kisten; het bovengedeelte van deze kisten, dat smaller is dan de bodem, is van glas, zoodat het licht kan binnendringen. Aan boord worden ze niet in 't ruim, maar op het dek geplaatst en bij mooi weer gelucht. Zelfs zeer gevoelige, zwakke planten kunnen op deze wijze over den Oceaan gebracht worden. In den tegenwoordigen tijd is verzending van zaad echter ook wel mogelijk.

Om nieuwe boomen te krijgen, worden de zaden op zaadbedden of in bloempotten uitgezaaid en zoodra de jonge plantjes zich voldoende ontwikkeld hebben, worden ze uitgezet op afstanden van ongeveer 3 M. Hoe grooter de afstand, hoe krachtiger de planten zich ontwikkelen, en hoe minder ziekten er optreden.

In koele streken laat men de planten het volle zonlicht genieten, maar in warmere streken beschut men ze, door schaduwgevend boomen bij de ontginning van den boschgrond te laten staan, of door deze opzettelijk daartoe tusschen de koffie aan te planten. Dadap-, caoutchouboomen- en pisangs bewijzen als zoodanig uitstekende diensten. Soms worden zelfs vruchtdragende slingerplanten als peper tegen de schaduwboomen geleid.

In 't derde of vierde jaar dragen de planten voor 't eerst haar geurige bloesems. In streken met weinig temperatuursverschil bloeien ze ongeveer het geheele jaar door, zoodat meestal bloemen en zich vormende of rijpe vruchten tegelijkertijd aanwezig zijn. Op Java onderscheidt men 3 oogsten, waarvan de middelste na den regentijd de voornaamste is.

Daar de vruchtzetting binnen 24 uur plaats heeft, hebben de

bloemen slechts een zeer korten levensduur. Reeds den tweeden dag zijn ze uitgebloeid en vallen af. Ongeveer 6 maanden na den bloeitijd zijn de vruchten rijp, ze zijn dan blauwzwart geworden. De Arabieren laten ze aan den boom zitten, totdat ze van zelf afvallen, of reeds bij zacht schudden loslaten, hetgeen van zeer goeden invloed schijnt te zijn op de waarde van de zaden. In andere streken is deze wijze van plukken door het klimaat onmogelijk gemaakt, en worden de goedrijpe, gave vruchten voorzichtig afgenomen en door karren naar de afdelingen gevoerd, waar ze de verdere behandeling zullen ondergaan. Op groote plantages, waar men over een voldoende hoeveelheid water beschikken kan, worden de vruchten door een stroom in groote gietijzeren buizen afgevoerd.

Het winnen der zaden dient zeer zorgvuldig te geschieden; men kan hierbij op twee wijzen te werk gaan en wel volgens de natte of volgens de droge methode. De behandeling is in beide gevallen tegenwoordig geheel machinaal.

Bij de natte methode, die, daar ze vlugger resultaten geeft, tegenwoordig het meest in toepassing is, worden de vruchten eerst in machines gebracht, waarin cylindere met ruwe oppervlakken ronddraaien. De cylindere zijn omgeven door traliewerk, waar wel de bessen, maar niet de geheele vruchten doorheen geperst kunnen worden. Door middel van een zeef, die wel de bessen, maar niet het vleesch doorlaat, worden dan ook machinaal de bessen afgescheiden. Deze worden door een waterstroom afgevoerd en gebracht naar het gistingsterrein; hier ontstaat een rottingsproces, waarbij veel warmte ontwikkeld wordt, en waar door later wasschen de bessen gemakkelijk kunnen ontdaan worden van het aanhelevende, slijmerige vleesch. Om dit te bewerken, worden ze naar de waschbakkens overgebracht; het water hierin wordt steeds ververscht, terwijl de bessen machinaal in beweging worden gehouden. Eindelijk heeft de slijmerige massa geheel losgelaten; dan worden de boonen op natuurlijke wijze door zonnewarmte of op kunstmatige wijze in droog-inrichtingen gedroogd.

Bij de droge methode worden de vruchten onmiddellijk na den pluk blootgesteld aan de zonnewarmte en wel zoolang, totdat men de boonen met het omhullende vlies in het droge vleesch kan hooren rammelen. In dezen toestand kunnen de vruchten jarenlang bewaard worden, waardoor de hoedanigheid der boonen eer verbeterd dan vermindert. Machinaal worden later de vliezen verwijderd.

Op Java gebruiken de inboorlingen tot dat doel vijzels met lange, houten stampers, waarin de koffie gestampt wordt.

Liberia koffie (*Coffea liberica*) heeft grooter boonen met minder fijnen smaak dan de Arabische. De geheele plant is ook hooger en breder en wordt aangekweekt langs de geheele Westkust van Afrika. Daar de Liberia-boom zooveel beter bestand bleek tegen ziekten, heeft men getracht hem te enten op den echten, om zoodoende den smaak te verbeteren; deze pogingen zijn echter niet gelukt. Het omgekeerde had beter resultaten; de echte op Liberia geënt behield zijn goede eigenschappen en bleek daarna beter bestand tegen ziekten, maar vooral tegen den aanval van parasieten op den wortel. Deze enting wordt op Java tegenwoordig veel toegepast en heeft een goede toekomst.

De meest gevreesde ziekte van den koffieboom is een bladziekte (*hemileia vastatrix*). Ze werd het eerst waargenomen op Ceylon in 1869, waar ze ontzettende verwoestingen aanrichtte. Sedert dien tijd werd ze ook elders, o.a. op Sumatra en Java waargenomen. Aan de onderzijde van de bladeren ontstaan oranje-roode vlekken, bestaande uit duizende sporen, die door den wind verspreid worden en onmiddellijk nieuwe vlekken doen ontstaan, wanneer ze op een gunstige plaats worden neergelegd. De ziekte verbreidt zich verbazend snel en tot nog toe heeft men geen afdoende bestrijdingsmiddel gevonden; wel worden de vlekken, wanneer zich slechts enkele vertoonen, uitgesneden of uitgebrand, maar zijn er veel bladeren aangetast, dan gaat de boom noodzakelijk te gronde.

Vóór het gebruik worden de boonen gebrand, het aroma van de koffie wordt veroorzaakt door een olieachtige zelfstandigheid. Om het aroma te behouden, wordt soms tijdens het branden een dun suikerlaagje over de boonen gebracht. Een voornaam bestanddeel is de cafeïne, een bittere stof, die evenals theïne en theobromine, een opwekkenden invloed op het zenuwstelsel heeft.

Het gebruik van koffie is zeer oud. Arabische handschriften uit de 15de eeuw berichten, dat de koffie reeds sedert onheuglijke tijden in Abessinië gebruikt werd. De Venetianen, die in de 16de en 17de eeuw drukken handel op den Levant voerden, brachten de koffie naar Europa over. Omstreeks 1650 werden de eerste koffiehuzen in Parijs, Londen, Weenen, Berlijn en in enkele andere groote plaatsen geopend. Kerk en regering vervolgden langen tijd de koffiedrinkers en belastten het product zeer hoog.

In 1690 ontving Nicolaas Witsen, burgemeester van Amsterdam, de eerste levende plantjes in Holland; ze werden geplant in den botanischen tuin te Amsterdam en droegen zelfs vruchten. Ook in den botanischen tuin te Parijs werden de boompjes gekweekt. In de 18de eeuw werd de koffieboom door Hollanders naar Suriname overgebracht; in 't begin van de 19de eeuw ontstonden de aanplantingen in Britsch-Indië en Cochinchina, op de Soeda-eilanden, de Molukken en de Filippijnen.

Tegenwoordig wordt in de geheele beschaafde wereld koffie gedronken en de handel in dat product vormt dan ook een belangrijk gedeelte van den wereldhandel. L. K.

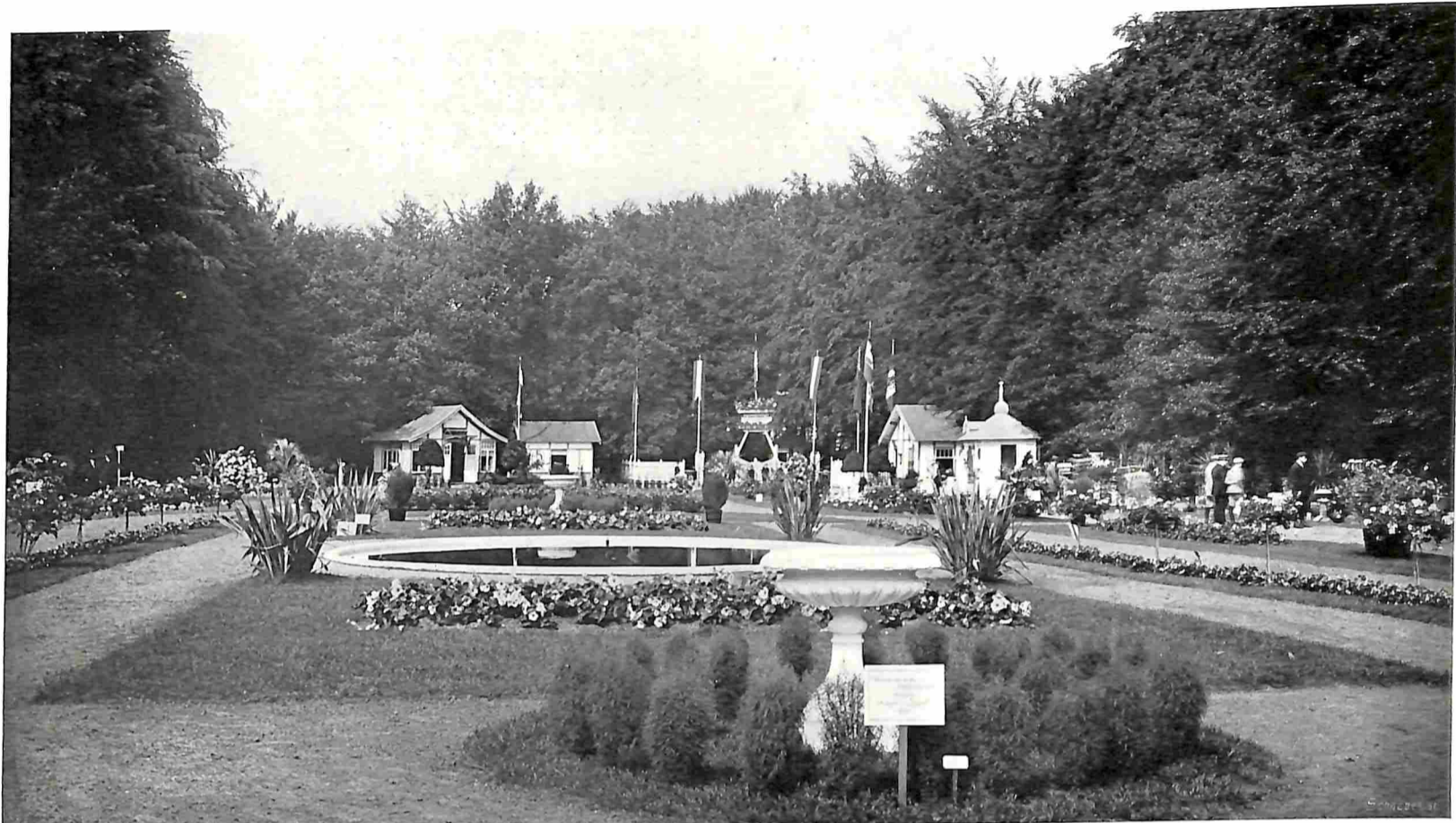


Foto H. Bickhoff.

DE TENTOONSTELLING TE ZEIST. DETAIL VAN HET VOORTERREIN.

## DE GROOTE TUINBOUWTENTOONSTELLING TE ZEIST.

I.

**D**E wandelaar, die van het station Driebergen zich naar het fraaie dorp Zeist begeeft, langs den met buitenplaatsen en villa's omzoomden rijksstraatweg, zal op een minuut of vijf voor het laatste dorp een landgoed gewaar worden „Schoonoord” geheeten. Het draagt dien naam terecht. Van den weg af kan men slechts op enkele plaatsen het fraaie landhuis zien, dat daarvan door dicht kreupelhout en een vrij groote oppervlakte bouwland is gescheiden. Hier en daar is in het eerste echter een kleine opening gelaten, juist groot genoeg om het door zwaar geboomte omgeven en zich te midden van fraaie gazons en mooie bloemperken verheffende heerenhuis te zien. Aan de achterzijde van dit heerenhuis strekt zich een groote weide uit, die een ruim uitzicht van het terras af vrij laat. De groote plaats zelf ligt geheel onder het hooge geboomte verscholen en hoe veel fraais daar te zien is, weet alleen hij, dien het vergund was er met den eigenaar, de heer C. C. W. van Romondt Vis, rond te wandelen.

Op het voor- en achterterrein van dit fraaie landgoed wordt thans van 25 Augustus tot 16 September de Groote Tuinbouwtentoonstelling van wege de Afdeling Zeist en Omstreken der Nederlandsche Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde gehouden. De tentoonstelling, de grootste, die hier te lande ooit plaats vond, is een belangrijke gebeurtenis op tuinbouwgebied in ons land. Achtereenvolgens vonden te Hamburg, Dusseldorp en Mannheim groote, dergelijke langdurige expositie's plaats en vaak reeds rees bij talrijke Nederlanders de vraag, of het niet mogelijk zou zijn ook in ons land, het tuinbouwland bij uitnemendheid, een dergelijke tentoonstelling te organiseeren. Optimisten beweerden, dat dit ongetwijfeld mogelijk zou zijn, pessimisten juist het tegendeel. De Afdeling Zeist, onder de krachtige en energieke leiding van haar voorzitter Jhr. G. F. van Tets en haar secretaris C. Smitskamp, besloot den 20en November 1906 haar vijf en twintig jarig jubileum door een dergelijke tentoonstelling te herdenken en dus de proef op de som te nemen.

Het was een heel waagstuk, als het ware baanbrekers op dit gebied te zijn en thans, nu deze expositie in vollen gang is, nu zij schitterend en boven verwachting slaagt, nu zij het bewijs oplevert, dat onze vaderlandsche Tuinbouw in geen enkel opzicht voor den buitenlandschen onder doet, doch die in veel opzichten overtreft, nu brengen wij volgaarne in de eerste plaats een eersaluut aan het dagelijksch Bestuur van de Hoofdcommissie, de heeren Jhr. G. W. van Tets, Mr. W. H. J. Blanckenhagen en C. Smitskamp, als mede aan den heer D. Meeuwenberg, de Voorzitter van de terrein-commissie, voor al hetgeen zij deden om deze onderneming zoo uitnemend te organiseeren, waarbij een hartelijk woord van dank aan Mr. C. C. W. van Romondt Vis voor de onbaatzuchtige wijze, waarop hij zijn schoon landgoed beschikbaar stelde, zeker niet mag achterwege blijven.

Aan alle lezeressen en lezers van „Buiten”, die belang stellen in den Tuinbouw of wel, die gaarne iets werkelijk moois en interessants zien, kunnen wij den welgemeenden raad geven, gaat naar

de Zeister tentoonstelling. Gij allen zult er verbaasd staan over wat gij er ziet en gij zult u moeilijk kunnen voorstellen, dat een vak, door velen nog slechts schouderophalend genoemd, zoo iets heeft kunnen wrochten, daarmede het bewijs leverende, welk een belangrijke plaats het tegenwoordig in ons volksbestaan inneemt.

Voor hen, die voornemens zijn er heen te gaan, deelen wij nog mede, dat deze tentoonstelling bestaat uit een permanente expositie van bloemen, planten, heesters, enz., enz., die duurt van 25 Aug. tot 16 September, alsmede uit een vijftal tijdelijke tentoonstellingen en wel van 25—28 Aug. van kasplanten, van 1—3 Sept. van afgesneden rozen, van 7—9 Sept. van bloemwerken, van 10—11 Sept. van snijbloemen en van 14—16 Sept. van groenten en ooft. De beide eerstgenoemden zijn, bij het verschijnen van dit nummer, reeds afgelopen en prachtig geslaagd, terwijl de inschrijvingen alle reden geven om te doen vermoeden, dat ook de drie anderen een schitterend succes zullen worden. Op dus, allen naar Zeist, die belangstellen in wat er schoons en belangwekkends op Tuinbouwgebied te zien is.

Door sierlijke hekken betreedt men van den grooten weg af het voorterrein. Terzijde van deze hekken bevinden zich aan den rechterkant een gebouw voor het Secretariaat en een voor de hoofdcommissie, ter linkerzijde gebouwen voor de politie, voor post en telegrafie, alsmede voor de pers. Al deze gebouwen zijn net van uitvoering en helder wit geschilderd, waardoor zij, op eenigen afstand gezien, tegen het donker groen van de hooge boomen een zeer fraai effect maken. De ingang door zijnde, staat men voor een reusachtige symmetrische tuinaanleg, omgeven door majestueuse eeuwen oude beuken. De eerste aanblik is als het ware overweldigend: bloemen, bloemen en nog eens bloemen, afgewisseld door alleenstaande sierplanten, wuivende Palmen, of sierlijke *Araucaria's*. Hier en daar, half tusschen het hooge geboomte verscholen, een klein tentje, dat een aangename afwisseling biedt. Waarlijk, men geraakt al heel spoedig onder den indruk en weet niet wat men het eerst zal bekijken of bewonderen. De groote aanleg is prachtig uitgevoerd en blijkt uitnemend onderhouden te zijn: het gras is kort en dicht langs de paden bevinden zich banden, waarin verschillende inzendingen perk- en sierplanten een plaats vonden. Midden op het terrein ziet men een flinke fontein, die een krachtigen waterstraal omhoog spuit. Om deze fontein bevindt zich een combinatie van bloeiende en niet-bloeiende planten. Duidelijk kan men hier zien hoe fraai de *Pelargonium peltatum* zich ontwikkelt, wanneer er door bekwame handen stamboompjes van gekweekt worden. Wij zien er hier verschillende inzendingen van, die alle even goed voldoen. Het zijn planten wel waard er nota van te nemen. Ook van de bekende *Pelargonium zonale* zijn hier een zeer groot aantal inzendingen aanwezig, voor het meerendeel alle planten, die stuk voor stuk bekeken mogen worden. Wanneer wij dan bedenken, dat de zware regenbuien kort voor en direct na de opening der tentoonstelling deze planten aanmerkelijk geschaad hebben, dan kunnen wij ons voorstellen hoe zij zul-

len zijn, wanneer door enkele dagen mooi weer die schade grootendeels hersteld zal zijn.

Eertijds bestond de gewoonte dergelijke planten alleen op de vakken te zetten. Daarmede is thans op deze tentoonstelling gebroken, hetgeen men in het buitenland zag, heeft men hier uitstekend in toepassing gebracht. Onder de stam-Pelargonium heeft men *Begonia's* geplaatst, voornamelijk verschillende variëteiten van *Begonia semperlorens*. Het is werkelijk belangwekkend hier te zien hoeveel verscheidenheden er wel van deze zomerbloemplant bij uitnemendheid bestaan en vooral ook hoe uitstekend zij zich leenen voor onderbeplanting. Hier is het vooral de goede smaak, die veel goed kan maken, doch ook veel kan bederven. De kleuren der *Pelargoniums* en *Begonia's* kunnen uitstekend harmonieeren, doch ook tegen elkander vloeken en zoowel op het eene als op het andere gebied valt hier veel te leeren. Er zijn combinaties te zien, in alle opzichten geslaagd, doch ook die aan goeden smaak nog wel wat te wenschen over laten en herhaaldelijk hoorden wij dan ook bekwame tuinlieden hierover tegen elkander opmerkingen maken, wel een bewijs hoe leerrijk zulke tentoonstellingen zijn.

Als onderbeplanting voor de in struikvorm gekweekte *Pelargoniums* heeft men voornamelijk Klimopen en enkele *Sedumsoorten* gebruikt. Vooral de eerste komen ons voor zeer goed te voldoen, daar de gele kleur van de laatste niet altijd met die der *Pelargoniums* harmonieert, toch kan gerust gezegd worden, dat het merendeel der inzendingen van goeden smaak getuigt, wat zeker niet weinig voor de inzenders pleit. Zeer mooi deden in de middengroep de sierlijke witte vazen omgeven door groepjes *Kochia's*, (zie onze afbeelding op pag. 445) het groen van de laatste steekt zeer mooi af tegen het wit van de eerste en wanneer de *Kochia's* straks vuurrood geworden zullen zijn, dan zal ook deze kleur met het wit een goed geheel vormen.

Te midden van een paar mooie grasvlakten liggen twee mozaïk vakken. Het zijn niet meer die stijve, bonte vakken, zooals men die vroeger, en helaas ook tegenwoordig nog wel eens, op buitenplaatsen aantreft, doch sierlijke arrangementen van blad- en bloemplanten met hier en daar gras er tusschen en enkele uitstekende sierplanten, waardoor een aangenaam, rustig en toch kleurrijk geheel verkregen is. Deze vakken zijn van verschillende inzenders, beiden leveren er het bewijs van smaakvol werk te kunnen samenstellen. Met ge-

noegen hebben wij ze bekeken. In bonte afwisseling staan verder langs de randen der gazons allerhande zomerbloemplanten, die aan het geheel een kleurrijke en aangename afwisseling geven, waardoor dit voortereen zoo'n prettigen indruk maakt. Hier en daar staan er sierplanten tusschen verspreid. Palmen merken wij er bij op zóo fraai als wij niet vermoeden, dat zij in ons land voorkwamen; *Araucaria's*, die als ware kunststukken van cultuur kunnen beschouwd worden, exemplaren toch van bijna 3 M. hoogte, nog in het bezit van de onderste takken, die tot op den grond liggen; *Hydrangea's*, ware reuzeplanten met bloemen als overdekt en *Kochia's* zoo groot en mooi gekweekt als wij ze nooit zagen. Vrijstaande sierplanten worden zij genoemd en werkelijk sierplanten zijn het in den waren zin des woords.

Zooals wij reeds mededeelden, wordt dit voortereen omgeven door hooge boomen, die een prachtige omlijsting vormen. Gedeeltelijk onder en gedeeltelijk tusschen deze boomen hebben ook verschillende inzendingen een plaats gevonden. Ter weerszijden van het pad, dat naar het middenterrein voert, staan



Foto H. Bickhoff.

## DE TENTOONSTELLING TE ZEIST.

oud-hollandsch huisje van de modelboerderij „het huis ter aar“.

grote groepen sierplanten. Menig liefhebber van mooie en vooral goed gekweekte planten, zal met vreugde deze kerngezonde exemplaren bekijken. Het is een lust ze te aanschouwen, te meer nog, wanneer men weet hoeveel zorg het vaak vereischt niet alleen om deze planten zoo te verkrijgen, maar ook om ze zoo mooi te houden. Vooral zeer mooi waren in enkele groepen de *Araucaria's*, *Dracaena's* en *Phormiums*. Geheel tusschen het groen verscholen, staat een aardig wit tentje, zij die vermoed zijn, kunnen er rusten en het genot van een geurig kopje thee zal hen nieuwe krachten geven om de wandeling voort te zetten.

In de eerste plaats wordt dan het oog getroffen door een schitterende groep groote sierplanten zooals men ze slechts zeer weinig aantreft. Prachtige Palmen en boomachtige Varenen staan er en daarachter zware exemplaren van *Clethra's*, *Myrtus*, *Citrus* en *Eugenia's*. Een mooieren groep laat zich moeilijk denken en wanneer de eigenaar of zijn tuinbaas een of meerdere der thans dagelijks aanwezige deskundigen eens vraagt de namen goed na te zien en te verbeteren, dan is het laatste vlekje, dat op deze inzending — en trouwens wel op meerdere — kleeft geheel verdwenen.



Foto H. Bickhoff.

oud-engelsche tuinmeubelen en garden potterie op de tentoonstelling te Zeist.

(stand H. Voorneveld en „Liberty“).



Foto H. Bickhoff. DE TENTOONSTELLING TE ZEIST. GEZICHT OP HET ROSARIUM VAN DE FIRMA COPIJN EN ZONEN.

Konden wij zoo even reeds wijzen op prachtige *Pelargonium peltatum*, de groep, die men er hier van aantreft, is onberispelijk en toont hoever de kweekerkunst het ook met deze planten heeft gebracht. Hetzelfde kan gezegd worden van een paar reusachtige *Hydrangea Hortensia*. Mooiere exemplaren, beter van vorm en rijker in bloei laten zich niet denken. Het zijn specimen in den waren zin des woords.

Een open, luchtig en licht gebouwd tuinhuisje staat hier tusschen het groen verscholen en van daar uit heeft men een alleraardigst gezicht over het voorgedeelte van het terrein met de witte gebouwtjes op den achtergrond. Doch ook, wanneer men zijn blik naar den anderen kant wendt, heeft men een lief uitzicht. Gedeeltelijk onder de hooge boomen verborgen staat er een ouderwetsch, hollandsch huisje met luifel en trapgevel. Schilderachtig doet dat gebouwtje daar tusschen het donkere groen en de antieke stoelen nooden tot rusten en het gebruik van een glas ziektekiem-vrije melk. Veel gebruik zagen wij er nog niet van maken, wat wel jammer is, want de aanblik, die men van daar en over het geheele voorterrein en op het heerenhuis van „Schoonoord” heeft, is om bijna niet te vergeten. Ieder durven wij raden er enkele oogenblikken te toeven, men zal ze heusch niet als verloren beschouwen. Kon de eigenaar van dit huisje besluiten door wat lichte en opwekkende muziek de stemming te verhoogen, wellicht zou het bezoek wat drukker worden.

Wanneer men dan kalm voor dit gebouwtje zit, dan ontwaart het oog een viertal Palmen, twee *Chamaerops humilis* en twee *Chamaerops excelsa*, zoo groot van afmeting en fraai van vorm, dat het moeilijk zal zijn er in ons land de wedergade van te vinden. Onberispelijke planten zijn het, en wij bewonderen de moeite en kosten, die het met zich zal hebben gebracht om zulke reuzer naar deze tentoonstelling te vervoeren.

Naast het huisje, als achtergrond van het voorterrein, staat fraai gegroepeerd een inzending bonte *Acers*, *Picea pungens glauca* en *Aralia mandschurica fol. var.* De planten waren goed en de rangschikking verdienstelijk, doch als achtergrond voor dit terrein hadden wij gaarne iets gezien, dat meer sprak, dat kloeker en Forscher was. Wellicht heeft men den indruk, die de groote boomen als achtergrond maken niet willen verstoren, een opvatting, waar ook veel voor te zeggen valt. Vlak hier tegenover heeft men nog gelegenheid om te zien, wat er tegenwoordig op het gebied van *Fuchsia's* bestaat, de groote rand met deze bloemplanten bij uitnemendheid voldoet daar zeer goed.

Men kan nu onder het hooge geboomte verder wandelen en steeds genieten van den fraaien aanblik, die men nu eens over het bloemrijke terrein, dan weder op het heerenhuis heeft, tot dat men stuit op een groote inzending van geheel anderen aard. Liberty Garden Pottery staat er bij. Hij, die gesteld is op werkelijk mooie tuinvazen of ornamenten, die iets smaakvols wil hebben, geven wij den raad deze inzending goed te bekijken, zeker zal hij er iets in vinden, dat hem aanstaat. Door vorm en kleur munten deze fraaie voorwerpen uit. Tuinsieraden zijn het in werkelijken zin, doch men zij er voorzichtig mede, want niet iederen tuin zullen zij tot sieraad strekken. De omgeving van het huis en de aanleg van den tuin moeten er mede in overeenstemming zijn, doch is dit zoo dan zullen zij uitstekend voldoen.

Geheel hetzelfde geldt voor de collectie oud-Engelsche tuinmeubelen, die wij hier naast aantreffen. Sierlijk en voornaam van vorm zijn ze, degelijk en fraai van afwerking. De schitte-

rend witte kleur geeft aan den tuin een bijzondere levendigheid, zooals op verschillende punten van het terrein, waar deze meubelen geplaatst zijn, duidelijk valt te zien, doch ook niet overal zijn zij te plaatsen. Bij het gebruik van dergelijke sterk sprekende voorwerpen moet een goeden smaak tot leiddraad dienen. Ook lette men goed op de modellen, wij zagen er toch bij een andere inzender nabootsingen van, die in sierlijkheid verre achterstaan bij die, welke hier geëxposeerd zijn.

Vlak naast deze inzending staat een aardig tuinhuisje, dat draaibaar is en dus als ligplaats voor een zieke uitnemende diensten kan bewijzen. Ook dit huisje is bijzonder mooi van afwerking en uitvoering evenals de tuinomrastering, die er voor stond. Blijkbaar zijn het bekwame handen, die het vervaardigden. Het tuintje, dat er voor is aangelegd, met de terracotta-dwergjes en hertjes kan ons minder bevallen. Zulke spelereien zijn in strijd met onzen Hollandschen aard.

Nog even moeten wij melding maken van een inzending steenwerk naast de reeds vermelde Garden Pottery staande. Ook daarbij zijn zeer goede vormen en stemmige kleuren, waarom het jammer is, dat deze twee naast elkander staan, daar de eerste aan de laatste wel wat afbreuk doet. Stond deze inzending op zich zelf en was zij wat grooter geweest, zeker zou zij beter tot haar recht gekomen zijn.

Al wandelende zijn wij weder bij den ingang teruggekomen en slaan nog een terugblik op het voorterrein, met zijn kleuren en tinten. Noode verlaten wij het, doch er is nog veel te zien te veel eigenlijk om het achtereen te bewonderen.

Gelukkig krijgt het oog eenigen tijd rust. Door een statig beukenbosch wordt het voorterrein van het middengedeelte gescheiden. Een nuttig gebruik is van dit bosch gemaakt. Honderden stoelen en tafeltjes staan op de vermoeiden te wachten, en gediensstige kelners haasten zich te brengen, wat de hongerende of dorstende verlangt. Een ruime muziektent is hier opgeslagen en de beste muziekcorpsen van ons land geven hier af en toe concerten. Wanneer dan des avonds de electrische lichtjes tusschen de boomen gloeien, wanneer men rustig geniet van de fraaie muziek en nog eens nadenkt over wat men zag, dan gevoelt men eerbied voor een vak, dat zoo iets wist samen te stellen en wiens beoefenaars nog maar al te dikwijls als paria's worden beschouwd door hen, die niet weten en beseffen wat het zeggen wil om er ook maar iets in te presteeren, voor een vak dat zich door eigen kracht heeft weten te ontwikkelen en dat thans meer en meer als een bron van volkswelvaart wordt beschouwd. Wat zal dit vak in de toekomst nog voor ons land kunnen worden nu de Regeering eindelijk, van zijn belang overtuigd, krachtig begint mede te werken om het tot nog hooger bloei op te voeren?

(Wordt vervolgd).

E. Th. W.

## BATAVIASCHE VRUCHTEN.

### II.

**B**IJ de verklaring van den variëteit-naam van djerok dalima noemde ik de *boewah dalima*. Omtrent deze vrucht thans een en ander. Boewah dalima, granaatappel, in de wetenschap bekend als *granatum punica*, is in Indië niet inheemsch, doch, zooals uit

haar Latijnschen naam mag opgemaakt worden, in Noord-Afrika, het land der oude Puniërs. Dit neemt evenwel niet weg, dat de boom in Indië in de tuinen der meeste inlanders en Chineezers is te vinden, aangeplant, zoowel om de eetbaarheid ijzner vruchten, als om de geneeskrachtige eigenschappen van den bast, speciaal van den wortelbast. De weinig aanzienlijke boomachtige struik, die, zoo men zegt, eenige honderde jaren oud worden kan, zou niet opvallen, ware het niet om zijn vlammend rooden, paarschgetinten bloesem, waarmede de meest voorkomende soort het geheele jaar door, prijkt. Daarom trekt dan ook de witbloemige dalima minder de aandacht, zóó zelfs, dat dientengevolge waarschijnlijk de aanplant van deze laatste belangrijk kleiner wordt gemeend, dan zij in werkelijkheid is. De in Indië geboren, hetzij inlanders, Chineezers of Europeanen, verliezen hun voordeel niet uit het oog en weten zeer goed, dat de bast van de witte dalima veel krachtiger middel tot afdrijving van lint- en andere ingewandswormen is, dan die van de roode, ook al geven zij zich er geen rekenschap van, dat de hoeveelheid van chloorwaterstofzure alkaloiden, in den wortelbast van de witte soort, tot die van de roode soort zich verhoudt als 3 tot 2 ongeveer.

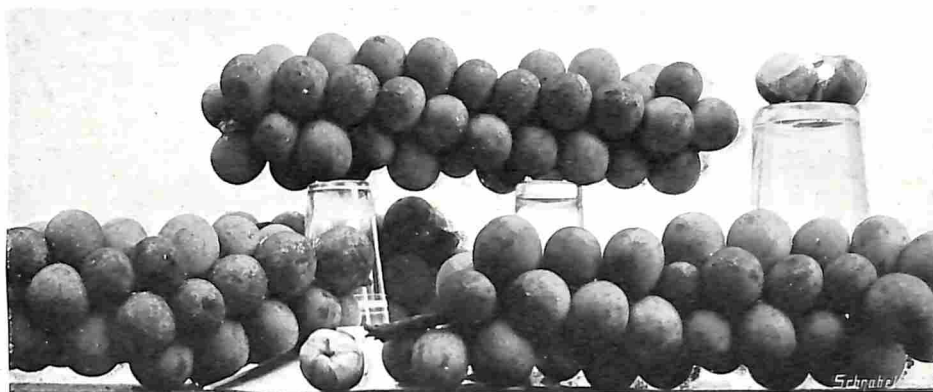
Ook de vruchtschillen, van kleur vuilgeelbruin, in het roode overgaande ter plaatse waar ze aan directe zonnestralen zijn blootgesteld, zijn mede sterk tannine houdend en vormen daarom zoowel als kina- en sumarubabast- en sagabladeren, één der hoofdbestanddeelen van „obat seriawan”, het bekende medicijn, dat, mits in handen van deskundigen, zoo uitstekende diensten kan bewijzen in tal van ingewandsaandoeningen. Aan die groote waarde als geneesmiddel is het dan ook toe te schrijven, dat goede rijpe vruchten voor niet minder dan vijf cent per stuk op de markten te koop zijn.

De bolvormige dalima in grootte variërend als onze gewone appel, heeft een bijzonder harde, leerachtige schil en bevat talrijke zwarte pitten, gelijkend op grove jachthagel, omgeven van doorschijnend paarschsteenroode vruchtmantels, welke laatste gaarne door Europeanen, liefst onder toevoeging van suiker en rooden wijn, gegeten worden. Aan die talrijke zaden, die op korrels, (Latijn: grana), gelijken, ontleent de Dalima haar naam van granaatappel.

Op het eerste gezicht is de dalima herkenbaar, o.a. aan den verhard, hoog uitstekenden kelkzoom, dien zij in rijpen toestand behouden blijft. In de goudsmeedkunst wordt deze fraaie vorm dan ook gaarne geïmiteerd en dient hij tot in het oneindige als motief voor versiering voor drijf- en ciseleer-arbeid. De inlander kent behalve de dalima met witte en die met roode bloemen — dalima poetieh en d. meirah — ook nog o.a. de „dalima hitam”. Slaat men nu een Maleisch-Hollandsch woordenboek op, dan zal men voor „hitam” „zwart” als grondbeteekenis vinden opgegeven. Dit heeft blijkbaar sommige schrijvers er toe geleid, om dalima hitam aan te duiden als die met zwarte „bloemen”, terwijl anderen spreken van d. met zwarte „vruchten”. Een en ander is minder juist. Dalima met zwarte bloemen, dan wel met zwarte vruchten bestaat niet. Het moge al waar zijn, dat het begrip zwart zeer juist in het Maleisch met hitam wordt weergegeven, dan is het daarom nog niet minder waar, dat hitam niet immer zwart beteekent. Het denkbeeld, dat aan „hitam” ten grondslag ligt, is „donker gekleurd”. Daardoor is het verklaarbaar, waarom dalima met vlammend roode bloemen „meirah”, d.i. de roode, wordt genoemd en de mede bestaande soort, die met donkerroode bloemen, ter onderscheiding van de vorige „hitam”, d.i. de donkere wordt geheeten.

Om haar schitterend roode kleur zijn die bloemen vooral bij Chinese vrouwen tot haartooi zeer gezocht; dat de dalima wel bijzonder bij den Javaan in aanzien is, blijkt ook hieruit, dat tal van dochteren des lands door hun ouders daarmede vergeleken en met den voornaam „Dalima” begiftigd worden.

Inlanders vinden den mond van hunne vrouwelijke volwassen landgenooten slechts aantrekkelijk, wanneer hij gelijkt op een geopenden granaatappel. Geen wonder dus, dat ook hier de beweerdte vrouwelijke ijdelheid niet tegen pijn lijden opziet, om mooi te zijn. Door zeer smartelijke operaties namelijk worden de tanden der meisjes, zoodra zij den huwbaren leeftijd bereikt hebben, afgebroken en afgevijld, waarna de restanten met een aftreksel van doekoeboombast en eenig ijzerpraeparaat zoolang bewerkt worden, tot zij glinsterend zwart zien. Gegeven nu, dat de inlandsche vrouw, zoowel als lekkernij, als om een kwalijkriekenden adem te verbergen, sirih kauwt, waardoor de mond zich evenals dit bij den tabakpruimer plaats heeft, met zeer overvloedig speeksel, doch nu van steenroode kleur, vult, dan volgt hieruit, dat zij, sprekende, twee rijen zwarte tandstompen, gelegen tusschen paarschrood getinte lippen en tandvleesch en bedekt met steenrood sirihspeeksel toont. Een dergelijk bewerkten mond vergelijkt de inlander gaarne bij het schoon, dat voor hem een geopende dalima biedt. Ons bekoren de hagelwitte tanden en de kersroode lippen onzer meisjes, de Maleier daarentegen vergelijkt een dergelijken mond met dien van een hond, voor hem het bijzonder verachte, onreine dier!



BOEWAH DALIMA (GRANAATAPPEL; GRANATIUM PUNICA).

Als vrucht om „roedjak” samen te stellen, noemde ik ook *Mangkoedoe*. De struikachtige boom, waaraan zij groeit, is ook bij den Europeaan zeer wel bekend om de schitterend roode kleurstof, dienende om katoenen stoffen te verwen, die uit den wortelbast verkregen wordt.

De tot hoofdjes vereenigde witte bloemen der mangkoedoe zetten één enkele vergroeide vrucht, in vorm en afmeting gelijkende op een flinken aardappel, overdekt met zogenaamde „oogen” en die bij „mangkoedoe” de plaats aanwijzen waar elk afzonderlijk bloempje aan het hoofdje is gegroeid. Om ze voor de roedjak te gebruiken, worden de vruchten onrijp, nog steenhard en groen, afgeplukt; rijpen zij aan den boom, dan nemen ze een vies-grijze, melkachtige kleur aan en vallen in papperige massa op den grond, om daár, een onaangename stank verspreidende, te verrotten.

Is het den inlander aangenaam, zoo hij den mond zijner schoonen terecht met de dalima-vrucht vergelijken mag, dan is het hem niet minder lief, als zijn aangebedene haar „teint” in kleur, overeenkomstig met die van de langsep-vrucht, noemen kan. Hoe die kleur is? „Hitam manis” zal u de javaansche jongeling antwoorden.

Zeide ik vroeger, dat „hitam” bij het Bataviaasch taaleigen feitelijk „donker gekleurd”, dus mede ook zwart, beteekent, zoo worde er hier de aandacht op gevestigd, dat de grondbeteekenis van „manis”, meestal met „zoet” vertaald, is: smakelijk, lief, aangenaam. „Hitam manis” is dus niet anders dan „zacht getint”.

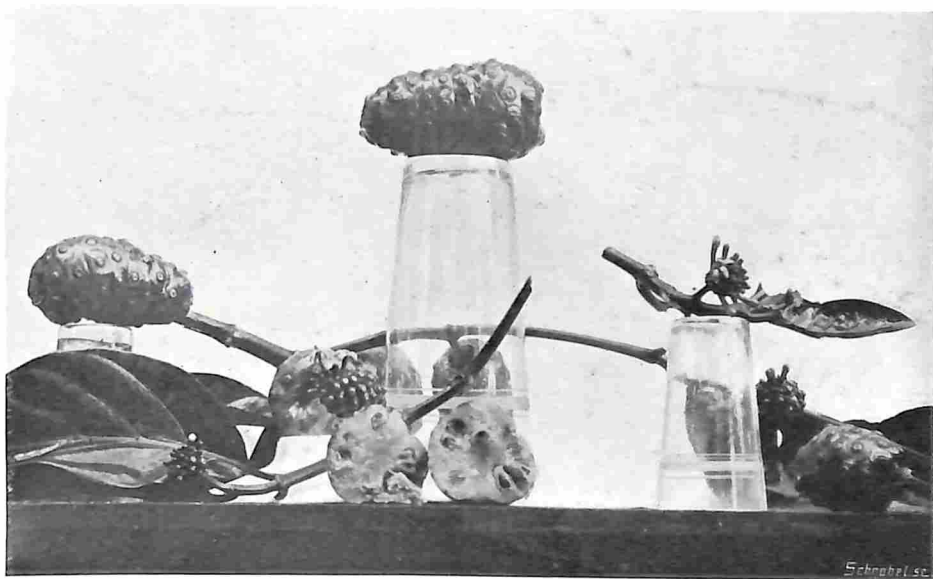
De Europeaan, die zijn kennis van het Maleisch alleen aan woordenboeken ontleent, kent meestal de idiommen dezer taal niet en zal b.v. een vrouw, door den Maleier „manis” geacht, „bagoes” noemen, meenende met dit begrip haar lichamelijke schoonheid te hebben getaxeerd, terwijl daarentegen de inlander over een vrouw sprekende, deze „bagoes” noemt, wanneer zij door uiterlijken tooi een aangename indruk op hem maakt.

De kleur van langsep nu is lichtbruin-brons, een kleur van gelaat, die de het gebergte bewonende Soendaneesche vrouwen, relatief, zoo schoon maakt. (Wordt vervolgd).

#### ZIJN NOTEN GEMAKKELIJK TE VERTEREN?

Noten zijn voor de spijsvertering slechts dan storend, als de kernen niet voldoende fijngemaakt in de maag arriveeren. De samenstelling van notenvleesch, 15 à 17% eiwit, 50 à 60% vet en 9 à 11% koolhydraten, brengt mede, dat deugdelijk fijnkauwen aan het doorslikken moet voorafgaan. Heeft men een minder goed functionneerend gebit, dan is raspen of fijnkneuzen vóór het gebruik aan te raden. Geeft het nuttigen van noten een droog, tot hoesten prikkelend gevoel in mond- en keelholte, wat niet aan de vrucht, doch aan de trage werking der speekselorganen te wijten is, dan is vooraf fijnmaken noodzakelijk, wil men genieten van de werkelijk voedzame notenkost.

Wat de verteerbaarheid aangaat, niemand behoeft bij het in acht nemen dezer voorzorgen en een overigens normale spijsvertering, tegen notengebruik bezwaar te hebben. G.



MANGKOEDOE.

# DE HERNHUTTERS TE ZEIST.

**D**E vreemdeling, die Zeist bezoekt om voor korter of langer tijd te genieten van de heerlijke natuur der „Stichtsche Lustwarande”, zal op zijne wandelingen door de lanen en parken spoedig getroffen worden door den aanblik van een aantal gebouwen, die ter weerszijden van de bekende Nassaulaan om twee ruime pleinen geschaard, door groepeerings en bouworde zich terstond onderscheiden. Het is een schoon geheel, dat zich daar aan het oog van den beschouwer voordoet.

Twee dubbele rijen van forsche iepen vormen een breede laan, die voert naar het groote Slot van Zeist, thans eigendom van Mr. R. Labouchère, dat daar in de verte massaal oprijst tegen het groen der beukentoppen.

De majestueuse Slotlaan kruisend, leiden twee wegen, ieder over een ouderwetsch bruggetje, naar de reeds genoemde pleinen, die overschaduw worden door statig geboomte, waartusschen hier een vriendelijk kerkje zijn slank torentje doet schuil gaan, ginds een deftige huizinge als hoofdgebouw domineert over de andere. En, — of de lente haar adem doet gaan over groen en bloemen; of de zomerzon haar glans uitstraalt over het hoog geboomte; of de herfst zijn tinten in een rijkdom van kleuren toovert op beuk- en eikeblad; of dat de winter zijn sneeuwkleed spreidt over de ruime grasvelden, — steeds geeft het geheel een rust en vrede, die wél aandoen. Dit gedeelte van Zeist nu

vormt het gebied der Hernhutters of Moravische Broedergemeente, die zich omstreeks het midden der 18e eeuw hier vestigden. Geen landgenoot, die aanspraak wil maken op het bezit van kennis van zijn vaderland, zal onkundig zijn van het verblijf dezer gemeente binnen de grenzen van Zeist.

Of echter het ontstaan, het leven en de gewoonten der Hernhutters even bekend zijn? Meermalen waren we in de gelegenheid het tegendeel te ervaren. Moge dan dit opstel er toe bijdragen, om voor de Broedergemeente in ruimeren kring belangstelling te wekken.

De uitgebreide Broedergemeente, waarvan die te Zeist een deel uitmaakt, dateert reeds van vóór de Hervorming.

Het was in 1457, dat eenige volgelingen van Johannes Huss zich in Boheme verenigden onder den naam van „Unitas Fratrum” (Vereenigde Broeders).

Al spoedig had de nieuwe gemeente hevige vervolging te verduren, die wel haar toppunt bereikte gedurende den 30-jarigen oorlog.

In deze dagen van strijd telde de Broederschap onder hare leden een man, die op theologisch, filosofisch en dedactisch gebied zich een grooten naam verwierf, en wiens denkbeelden op opvoedkundig terrein in den laatsten tijd meer en meer ingang vinden.

We bedoelen Johan Amos Comenius, die in 1628 met vele zijner geloofsgenooten zijn dierbaar Moravië moest verlaten en na vele omzwervingen zijn graf vond in de Republiek der Vrije Nederlanden. Zijn vele werken, meer nog dan zijn monument te Naarden, zullen zijn naam in blijvende eere houden.

Doch keeren we tot de Moravische Broeders in de verstrooiing terug.

Tijdens de vervolging waren velen hunner (waaronder Comenius) naar Polen, anderen naar Duitschland gegaan.

In het begin der 18e eeuw vonden de afstammelingen dezer laatsten een machtigen beschermer in een Saksischen graaf, die van dat tijdstip af tot aan zijn dood nauw aan de Broeders bleef verbonden.

Deze edelman was graaf Nicolaes Ludwig van Zinzendorf en Pottendorf (in het jaar 1700 te Dresden geboren, waar in 1907 te zijner eer een standbeeld verrees).

Door een der Broeders om steun voor de gemeente verzocht, aarzelde graaf van Zinzendorf niet de gevraagde hulp te verleen; meer nog, spoedig trad hij als leider der gemeente op, welke leiding zoo machtig was, dat de graaf tot aan zijn dood den stempel zijner persoonlijkheid op de gemeente heeft gedrukt. Op zijn goederen te Berthelsdorf in Saksen wees hij den Broeders een schuilplaats aan.

Hier stichtten zij in 1722 een kolonie, die den naam van Hernhut ontving. Deze kolonie nam spoedig in ledental toe en werd weldra gevolgd door een aantal andere gemeenten en wel in Duitschland, Nederland, Engeland en Amerika.

Thans omvat de „Vernieuwde Broederschap” vier groote gebieden, te weten: twee Amerikaansche, het Britsche en het Duitsche, waartoe ook de kolonie te Zeist behoort. Daarbij komt nog haar groot gebied der zending.

De opperste leiding gaat nog steeds van het Hoofdbestuur te Hernhut uit, dat



Foto Breedenoord.

HET SLOT TE ZEIST. VOORGEVEL.



Foto Breedenoord.

HET SLOT TE ZEIST A° 1754. (Naar een oude gravure).



om de tien jaar door de Generale Synode wordt gekozen.

Niet lang na haar herstel begon de Broederschap met haar zendingswerk, welke arbeid zóó werd uitgebreid, dat thans een leger van zendingen zijn werk doet in Labrador en in Alaska, in Australië en Himalaya, in Nicaragua en Demerary, in Oost-Afrika en in West-Indië.

Een onmiddellijk gevolg hunner zending was de vestiging der Broeders te Zeist. Tijdens het tweede stadhouderlooze tijdperk toch kwam de graaf van Zinzendorf naar Holland om van de W.-I. Compagnie steun te verkrijgen voor het zendingswerk in Suriname. Vóór de komst van den graaf was de Broedergemeente in de Republiek bekend geworden door een geschrift van een harer leden, dat mede de belangstelling in de Hernhutters had gewekt bij Louisa Maria, Prinses-Weduwe van Oranje, wat tengevolge had, dat genoemde prinses in een schrijven aan den leider eenigen Broeders een verblijfplaats in ons land aanbod.

Van dit aanbod werd dankbaar gebruik gemaakt, zoodat de graaf van Zinzendorf, tijdens zijn verblijf in Holland, op een bezitting der prinses bij IJselstein een kolonie stichtte

Toen nu in 1745 de toenmalige eigenaar van het Slot te Zeist, de rijke Amsterdammer Cornelis Schellinger, een vriend van van Zinzendorf, dit gebouw ter beschikking van de Broedergemeente stelde, werd de kolonie te IJselstein opgeheven en vestigden zich een veertigtal gezinnen te Zeist.

Voorloopig nam men zijn intrek in het Slot, waar ook van Zinzendorf meermalen verblijf hield en dan vandaar uit de geheele Broedergemeente bestuurde.

Een breede laan bij het Slot, naar den graaf genoemd, bewaart nog de herinnering aan dit verblijf.

Toen echter de groote gebouwen om de reeds genoemde pleinen, die de namen van Broeder- en Zusterplein ontvingen, voltooid waren, werden deze spoedig betrokken en hiermee was de blijvende vestiging der Hernhutters een voldongen feit. Vele dezer gebouwen kregen in den loop der tijden een bepaalde bestemming. Zoo treft men op het Broederplein het bekende Broederhuis aan, van waaruit de gemeente de producten harer industrie de wereld inzendt en waarboven de ongehuwde Broeders een woning vinden. Zoo zien we op het Zusterplein het Zusterhuis, de woning van de ongehuwde vrouwelijke leden;

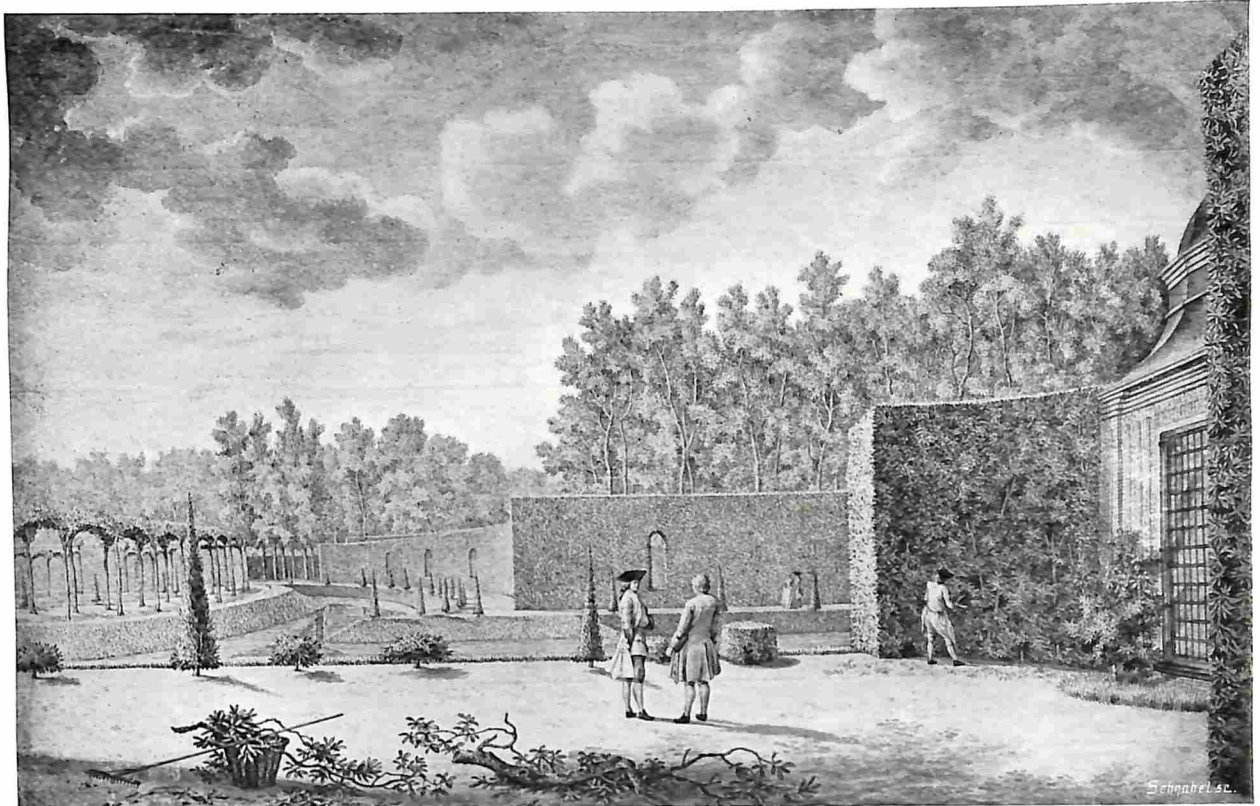


Foto Breedenoord.

TUIN ACHTER HET SLOT TE ZEIST. A° 1750. (Naar een oude gravure).

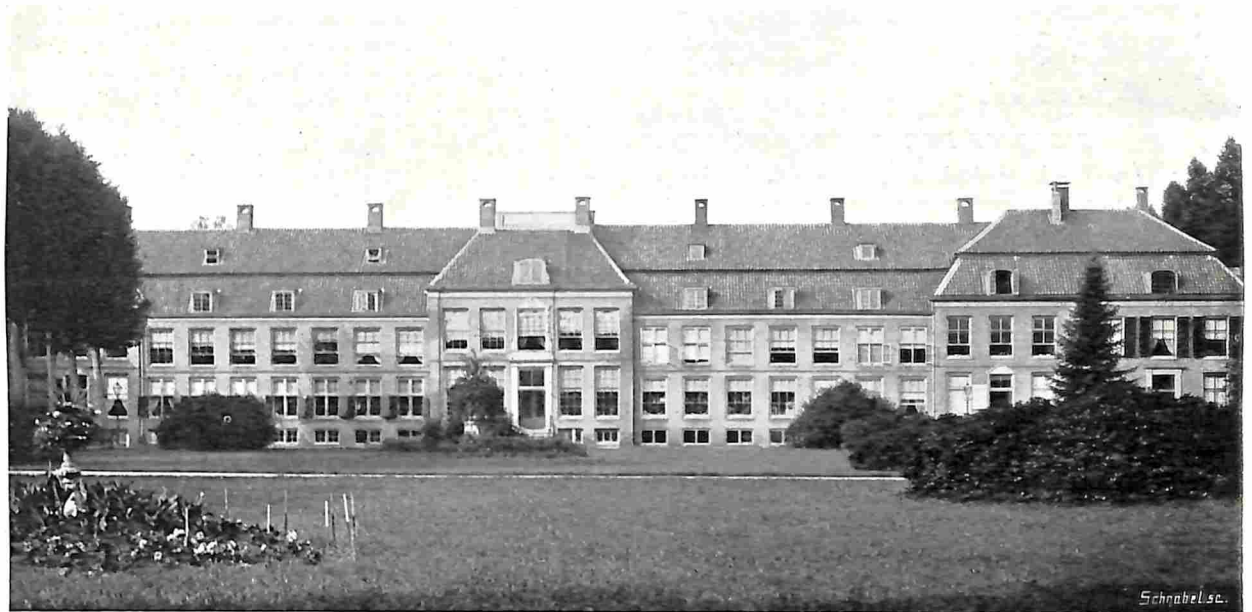


Foto Breedenoord.

HET BROEDERHUIS TE ZEIST.



Foto Breedenoord.

HET ZUSTERPLEIN MET KERKJE TE ZEIST. A° 1770. (Naar een oude prent).



Foto Bredenoord.

JOHAN AMOS COMENIUS (28 Mrt. 1592—15 Nov. 1671)  
BISSCHOP DER BROEDERGEMEENTE.

verder een Weduwenhuis, en een kostschool voor jonge dames, terwijl zich op het Broederplein een kostschool voor jonge heeren bevindt. Ook treffen we op het Zusterplein het vriendelijk kerkje der Broederschap aan.

Nog altijd trekt dit kerkgebouw de aandacht van dorpsgenoot en vreemdeling zoo vaak daar die bijzondere plechtigheden plaats hebben, welke uitvloeisel zijn van de vele gewoonten en gebruiken, die de Hernhutters stempelen tot een bijzondere gemeente. Wij willen hier enkele dezer gebruiken schetsen:

Op den Paaschmorgen begeven de Broeders en Zusters zich reeds te half zes naar het kerkgebouw tot bijwoning van den dienst. De Zusters hebben zich voor deze gelegenheid getooid met de traditioneele mutsjes, waarvan de kleur der linten den staat der draagster aangeeft. Het jonge meisje toch tooit haar wit kapje met roode linten, de als Zuster aangenomene heeft het met rose linten versierd, de gehuwde vrouw draagt blauwe, de weduwe witte banden aan haar hoofddeksel.

Na den dienst begeven allen zich onder de tonen van koraalmuziek naar den tot de gemeente behoorenden doodenakker en schaaft men zich om de graven van die Broeders en Zusters, die sinds het vorig Paascheest aan de gemeente ontvielen, waarop

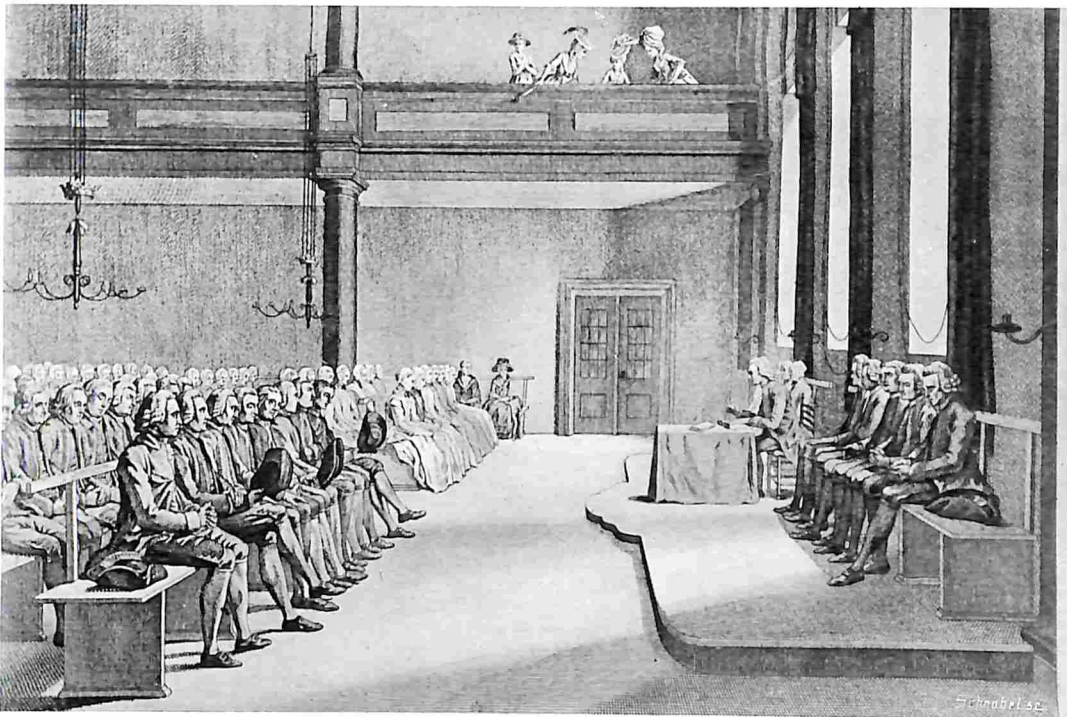


Foto Bred.noord. AFBEELDING DER PREDIKINGE BIJ DE BROEDERGEMEENTE TE SEIJST A° 1770 (naar een oude gravure).

door het lezen van een liturgie en het zingen van gewijde liederen deze dooden herdacht worden.

Ook bij de begrafenis van een der leden handhaven de Hernhutters hun oude gebruiken. Ook dan verzamelen allen zich in het kerkgebouw, waar, onder een wit kleed, de baar reeds wacht en na een korten dienst volgen de Broeders en Zusters den rouwstoet naar het graf, terwijl de muziek weder koralen doet hooren. Als allen zich om het graf hebben geschaard, daalt de kist aan witte banden in de met sparregroen versierde groeve, terwijl de aanwezigen hun gewijde liederen zingen.

Ook de viering van den Oudejaarsavond onderscheidt zich bij de Broedergemeente door een bijzondere plechtigheid. De Hernhutters, die zich zoo één gevoelen, willen ook vereend het nieuwe jaar begroeten, zoodat tegen het uur van middernacht het kerkgebouw zich vult met Broeders en Zusters.

De voorganger houdt zijn Oudejaars-avondrede, maar niet zoodra doet de klok haar eersten slag van twaalf hooren, of daar klinken de tonen van het orgel, begeleid door den klank van bazuinen en jubelt een danklied door de gewijde ruimte.

De Zendingsdag der Broederschap, die ieder jaar in September wordt gehouden, geeft mede een oud gebruik der Hernhutters te aanschouwen. Dan toch biedt de gemeente haar gasten het „Liebesmal" aan, dat bestaat uit thee en krentenbrood, met vaardige hand door de Zusters rondgediend.

Zoo handhaven de Hernhutters de hun dierbare gewoonten en zetten zij in het stille Zeist hun vredig werk voort: de zorg voor hun kolonie en voor hun zending onder leiding van hun „Vorsteher", die zijn macht deelt met een tweetal Besturen: de Aeltesten Conferenz en het College van Opzieners.

De macht dezer besturen strekt zich ook uit over het particuliere leven van de gemeente-leden (zoo b.v. bij het huwelijk, als wanneer de toestemming van het bestuur noodig is, na een onderzoek door den Vorsteher, of de trouwlustige in staat is een gezin te onderhouden).

De gemeenschappelijke taal der gemeente blijft nog steeds de Duitsche, de taal der kerk evenzoo; de zorg voor de gemeente, ook de financieele, is ieder lid een plicht, terwijl voor haar onderhoud ook een deel van de opbrengst der door de gemeente gedreven zaken wordt gebezigd.

Door de handhaving hunner traditioneele gebruiken blijven de Hernhutters zich onderscheiden van het overige Nederland. Toch voelen zij zich thuis in het land, waar hun voorgelacht naast gastvrijheid de vrijheid zijner godsdienst vond en op den Oudejaars-avond gedenken zij met evenveel warmte het vorstenhuis van Nederland, als hun Hoofdbestuur te Hernhut.

J. J. MOERMAN.

## DE HEERSCHER VAN HET GLAZEN HUIS.

IN het beschutte baaitje der Karaibische Zee was het water lauw als melk en helder als vloeibare beril. Schemerig zonlicht drong van boven door tot in de diepte. Onder dien prikkelenden en toch getemperden gloed was op den bodem een wondere bedrijvigheid waar te nemen van wezens, grillig van vorm, doch schitterend als juweelen of bloemen. Lange zee-wierranken, rood, geel, amber, purper en olijkleurig wuifden tusschen op-zeewier-gelijkende, nóg schitterender zeeanemonen. Fantastische roze- en oranje-kleurige krabben liepen met hun

krabbengang onhandig doch vlug door elkaar. Kleine, nóg fantastischer zeepaardjes gleden schuchter van de eene wierschuilplaats naar de andere, zich bewust, dat er in elke vroolijk gekleurde, doch dreigende plant gevaar kan steken. En even boven al dit wondere leven op den drukken zeebodem schoten zonderling gevormde visschen af en aan in gouden en azuren en amethisten schittering. Nu en dan dreef een lange, donkere schaduw langzaam over dit bonte gewirrewarrel heen — de schaduw van een voorbijtrekkenden albacore of barracouta. Dan verborgen de schitterende visschen zich onmiddellijk tusschen de blinkende schelpen en was er geen ander teeken van leven waar te nemen dan het wiegelen der waterplanten. Als dan de sinistere schaduw verdwenen was, begon de zeebodem onmiddellijk weder te leven, en het vluchten en vervolgen was spoedig weder in vollen gang.

De bodem van het baaitje was ongelijk, daar hij bedekt was met kleine, met schelpen begroeide rotsblokken en steenen, die in bonte mengeling dooreen lagen. Van onder den lichtelijk overhangenden voet van een dezer rotsblokken vertakten zich over den bonten bodem een aantal geel-grijze, roze-gevekte wierranken. Een der goud-met-blauwe visschen

kwam langzaam over den rand der steen heenzwemmen, met zijn op-edelsteenen-gelijkende, koude oogen uitkijkend naar een kleinen prooi.

Snel als 't uitschieten van den lasch eener zweep schoot een van die onbewe-gelijk-lijkende wier-ranken van den bodem omhoog en kronkelde zich juist achter de kieuwen van den schitterenden visch, die verwoed tegenstribbelde en met staart en vinnen het water geeselde tot het ziedend over het met-schelpen begroeide rotsblok heen deinde en de zeeanemonen hun bonte, gulzige bloemkelken doodelijk verschrikt sloten. Doch geen verweer mocht baten. Langzaam en onverbiddeijk krulde de gevlekte grijpparm zich met zijn prooi benedenwaarts en er kwam leven in een gedeelte van den onderkant der rots! Er verschenen twee inktzwarte, uitpuiende, ovale, onverbiddeijke oogen; en hier-tusschen opende zich een groote, kromme bek als die van een reuzen-papegaai. Achter dezen gapenden bek was geen afzonderlijke kop te zien, doch oogen en bek waren enkel het stomp uiteinde van een gevlekt, langwerpig, op een zak gelijkend lichaam. Terwijl het slachtoffer omlaag getrokken werd naar den wach-tenden bek, kwam er leven in al de grijp-armen, die zich in doellooze opgewondenheid verwrongen, hoewel er niets voor hen te doen was. Binnen enkele secon-den was de visch verscheurd en verslon-den, terwijl die inktzwarte oogen onder-wijl onbewogen en onbeweeglijk voor zich uitstaarden.

Of de goud-met-blaauwe visch hem niet bijzonder goed bekwam, hetzij de plaats waar hij zijn lagen legde zijn zachte, onbeschermd lichaam niet best meer beviel, in elk geval kwam er een oogenblik later beweging in den inktvisch en hij kroop te voorschijn, waarbij hij zich ongemakkelijk voortbewoog op de naar binnen gekrulde uiteinden zijner grijpparmen. Ook de reiziger zelf scheen deze wijze van zich-voortbewegen niet bijzonder genoegelijk te vinden, want plotseling sprong hij vlug van den bodem en trok zijn acht grijpparmen samen tot een compacte horizontale bos die zich recht voor zijn oogen uitstreckte. In deze houding was hij niet langer lompe, doch zag er netjes en levendig uit. Onder de grijpparmen, aan den onderkant van het lichaam, opende zich een soort klep, die een kolossale hoeveelheid water innam, welke dadelijk weder met groote kracht werd uitgespoten door een buis die zich tusschen de grijpparmen bevond. Voort-gedreven door deze zonderlinge stuwkracht, schoot de nu gerekte gestalte snel voort, doch niet vóór- maar achteruit. De reiziger had blijkbaar reeds van te voren zijn richting zorgvuldig bepaald, want hij ging recht op een ander rotsblok aan, dat meer met zeewier bedekt was en nog meer overhing dan het eerste. Hier hield hij stil, stak zijn grijpparmen weder uit, liet zich zakken, en begon zijn gevlekt, op een zak gelijkend lichaam in zijn nieuw kwartier onder te brengen.

Dit was het oogenblik waarop hij 't minst gereed was voor aanval of verdediging; en juist op dit oogenblik schoot dan ook een hongerige, fourageerende dolfin met groote kaken, door het heldere groen op hem neer. Wellicht zag hij hem aan voor een uit zijn kracht gegroeide, doch weerlooze pijlvisch. De aan-valler had het voorzien op het groote, er-sappig-uitziende lichaam, doch miste, en kreeg inplaats hiervan een der grijpparmen te pakken die onmiddellijk de hoogte waren ingeschoten om den aanval af te weren. Vóór hij nog goed beseftte wat er gebeurde, had zich een grijpparm om zijn kop gekronkeld, zóó, dat zijn kaken vast op elkaar gedrukt werden en hij ze niet kon openen om zijn greep los te laten; onderwijl sloegen zich meerdere grijpparmen stevig om zijn lichaam.

Het was een kleine dolfin, en in een dergelijken toestand had hij zich nog nooit bevonden. Doodelijk verschrikt sloeg hij woest in 't rond met zijn vervaarlijken staart en schoot vooruit, aldus den inktvisch meesleurende. Doch het gewicht op zijn kop en de armen om zijn lijf, die hem in zijn bewegingen belemmerden, waren hem te machtig en hij werd langzaam naar beneden getrokken. Plotseling kregen twee grijpparmen, die tot nu toe slechts afgehangen hadden om een ankerplaats te zoeken, een hoüvast op den bodem — en daarmee kwam er een eind aan de vlucht van den dolfin. Hij geeselde het water, schoot achteruit, draaide in een kring rond, doch tevergeefs. Zijn pogingen verslaptten. Hij werd onverbiddeijk naar omlaag getrokken totdat hij trillend op het zand lag. Toen maakte de groote bek van den inktvisch er een eind aan, en de prooi werd onder het met wier bedekte rotsblok gesleept.

Geruimen tijd later, gleed er een schaduw, grooter en donkerder dan die van welken Tonijn ook — ja, grooter dan van een haai of zaag-visch — over het baaitje. Opeens werd er een plons gehoord en schoot er een zwaar voorwerp op den



Foto W. H. Teupken.  
DE BATTERIJ TER KUSTVERDEDIGING VAN  
ST. MARC OP DE WESTKUST VAN HAÏTI.  
HET ONDERSTEL BESTAAT UIT HOUT.  
Meermalen kan men zien dat na gebruik, het kanon  
gereinigd wordt door het met een paar emmers water  
door te spoelen.

bodem neer, wat een panischen schrik ver-oorzaakte en plotseling een eind maakte aan alle leven op den bodem. De scha-duw gleed niet verder, want de boot lag voor anker. Binnen enkele minuten kwam er al weder beweging in de waterbewo-ners, die geen vrees schijnen te koesteren voor wat zich niet beweegt. Kleine, misvormde gedaanten die niet van zon-licht hielden, begonnen zich in de scha-duw der boot te verzamelen.

Een poosje later daalde er van over den rand der boot een donkere buis met als uiteinde een heldere punt die op een oog geleek. De buis bewoog zich langzaam her- en derwaarts, als om het oog gelegenheid te geven elke schuilplaats op den veelkleurigen bodem zorgvuldig te onderzoeken. Toen het ding over het rots-blok, dat den inktvisch herbergde, heen-gleed, hield het plotseling stil. Die leven-looze uitgespreide dingen die er als zee-wierranken uitzagen, schenen het belang in te boezemen. Heel zachtjes werd het opgehaald.

Eenige oogenblikken later verscheen er een groote, verleidelijke visch aan de oppervlakte van het water en begon langzaam, op allerzonderlingste wijze, recht naar beneden te zinken. De onbeweeglijke oogen van den inktvisch zagen het-onmid-delijk. Zij hadden wel nooit te voren een visch op die manier zien te werk gaan, maar 't was een visch, daar was geen twijfel aan. Een rilling van gretigheid voor door de uitgespreide grijpparmen, want hun eigenaar had al weder honger. Doch de prooi was nog te ver af en de grijpparmen verroerden zich niet. De zonderlinge visch scheen echter geen plan te hebben nóg dichterbij te komen, en eindelijk kwam er bijna onmerkbaar leven in de armen. Heel voorzichtig schoven ze vooruit, kronkelden zich over den bodem op een wijze, zóó natuurlijk, dat men ze voor zeewier had kunnen houden, hetwelk met een langzaam voortglijdend stroominkje meedreef. En achter de armen kwamen die twee groote inktzwarte, koude, onbeweeglijke oogen, en daarna het vette, gevlekte, holle lichaam steelsgewijze van onder het rotsblok te voorschijn.

Juist op dit punt was de bodem bedekt met een dichte massa bruin wier en bijna onmiddellijk begonnen het lichaam en de grijpparmen dezelfde kleur aan te nemen. Toen de kleur-verwisseling volkomen was, was het voortschuifelende monster nagenoeg onzichtbaar. Het was nu onmiddellijk onder den onbegrijpelijken visch; doch deze laatste was weder iets gestegen, zoodat hij nog steeds buiten het bereik van den inktvisch was.

Gedurende eenige seconden bleef deze ineengedrongen liggen en maakte zich tot den aanval gereed. Toen sprong hij recht-standig omhoog als een spin die op haar prooi af-schiet. Hij sloeg twee grijpparmen om den verlokkelijken buit, strekte de ove-rige armen en met een fel-uit-gespoten water-straal uit zijn stuw-buis, trachtte hij naar zijn schuilplaats terug te schieten. Tot zijn verba-zing was er geen beweging in zijn prooi te krijgen. Hóé begreep hij niet, maar de visch slaagde er in te blijven op de plaats waar hij was. Al heel gauw maakte zijn verbazing plaats voor woede. Het monster sloeg nóg drie armen om zijn buit en begroef

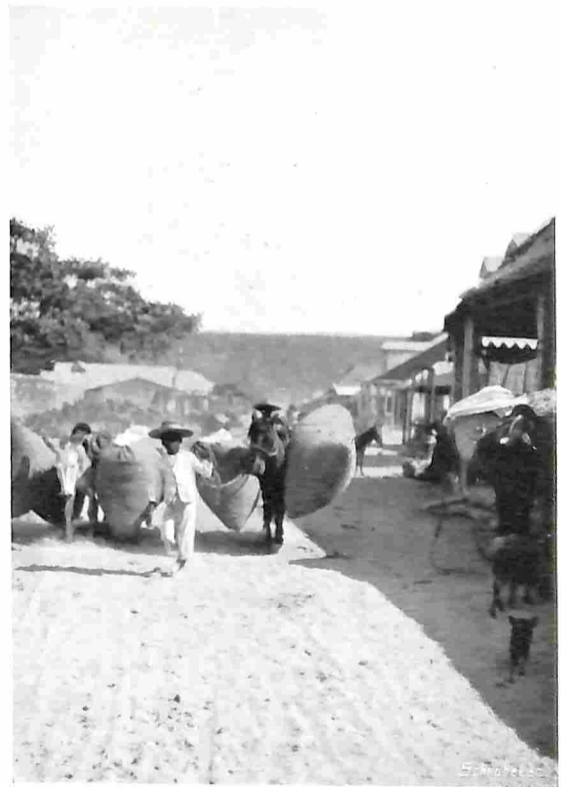


Foto W. H. Teupken.  
TRANSPORT VAN RUWE KATOEN VAN DE  
PLANTAGES NAAR ST. MARC.  
Hoewel de ezel onder zijn vrachtje bijna onzichtbaar  
is, is dit meer ongemakkelijk dan zwaar.

er toen verwoed zijn bek in. Het volgende oogenblik vloog hij met een ruk naar de oppervlakte van het water. Het helle zonlicht verblindde hem en hij zat gevangen in sterke mazen die warden om zijn grijparmen.

In zulk een angstaanjagende positie, zouden de meeste zee- of land-dieren volkomen gedemoraliseerd zijn door vrees. Doch dit was geenszins het geval met den inktvisch. Onvervaard hield hij met één grijp-arm zijn prooi vast, en viel met de anderen, gesteund door zijn vervaarlijken bek, onmiddellijk aan. De mazen belemmerden hem hierin op een wijze die hem dol maakte van woede, doch twee zijner grijparmen slaagden erin door de mazen heen te dringen en kronkelden woest in 't rond, tastend naar een tegenstander. Terwijl ze nog tevergeefs in 't rond tastten, voelde hij zich eenvoudig uit 't water, in de verstikkende lucht lichten en werd hij met net, buit en al in een donkeren, nauwen bak met water gestopt.

Hoewel hij half stikte in deze onnatuurlijke omgeving en zijn groote, onverschrokken oogen slechts vaag konden zien buiten hun natuurlijk element, was hij toch een en al vechtlust. Een grijp-arm greep den rand van den metalen bak vast; een tweede hechtte zijn doodelijke zuigmappen op den blooten, zwarten arm van een half-zichtbaren tegenstander, die trachtte hem in de donkere gevangenis te duwen. Er volgde een rauwe gil. Een gebiedende stem riep: „Pas op! Beschadig hem niet! Ik zal hem wel van je arm losmaken!” Doch 't volgend oogenblik had de ontstelde zwarte zijn mes getrokken en ruim een voet van den grijp-arm afgekap.

Terwijl de gewonde stomp zich op de andere armen liet terugzinken, werd de andere die zich aan den rand vastklemde, handig losgewrongen, en de gevangene voelde zich verder in de nauwe gevangenis duwen. Er werd snel een deksel opgedaan en hij bevond zich in duisternis, terwijl hij zijn prooi nog steeds stevig vasthield. Hoewel ontsteld en woedend, zag hij toch wel in, dat er niets meer aan te doen was, en begon hij verontwaardigd den prijs dien hij zoo duur gekocht had te verslinden.

Aan zichzelf overgelaten, maakte de verwoede gevangene zich langzamerhand uit de mazen van het net los en schikte zich zoo goed mogelijk in zijn bedompte woning. En nu volgde er dagen en dagen lang niets anders dan een zich omwentelen en rondtuimelen, een zich blindelings voeden, en verdriet waarvan hij de oorzaak niet begreep; eindelijk werd zijn gevangenis onderstboven gekeerd en hij zelf zonder veel plichtplegingen in een glazen basin geworpen, waarin een zacht licht scheen.

Hoewel verbijsterd, nam hij zijn omgeving toch in een oogwenk op en schoot achteruit naar de beschutting van een overhangend rotsje, dat hij op den bodem van het basin ontwaard had. Na zijn onbeschutte lichaam onder dit schild geborgen te hebben, spreidde hij zijn grijparmen tusschen de steenen en het wier die den basin-bodem bedekten en keek om zich heen.

Het was zeker wel een heele verbetering, vergeleken bij het donkere hol waaruit hij juist ontsnapt was. Er viel licht neer door het heldere water, doch het was een koud, bleek licht, dat heelemaal niet geleek op den groen-en-gouden schemerglans die zijn Caraïbisch tehuis verlichtte. De bodem om hem heen was niet geheel en al vreemd. De steenen, het zand, de kleurige wierplanten, de schelpen — zij geleken, en geleken toch ook weer niet op die, van waartusschen hij weggerukt was. Doch aan drie kanten waren er witte, ondoorschijnende wanden, zóó dicht bij, dat hij ze zou kunnen aanraken als hij de moeite nam een arm uit te steken.

Slechts aan den vierden kant was er ruimte — doch een ruimte waarin somberte heerschte en een onverklaarbare verwarrende drukte waarvoor hij terugdeinsde. In deze richting eindigde de bodem van zand en steenen en wier geheimzinnig-plotseling; en de vage ruimte daarachter vervulde hem met onrust. Bleek-kleurige gestalten met oogen, plachten op hem toe te komen drijven, soms bij menigten, en hem maar strak aan te kijken. Dit boezemde hem meer schrik in dan iets ooit te voren. Het duurde geruimen tijd vóór hij zich er toe kon brengen hen te negeren. Als er voedsel — dat bestond uit kleine visschen en krabben, die plotseling van de oppervlakte naar beneden kwamen — naar hem neêrzonk, dan verdrongen zich de gezichten allen te gelijk in die open ruimte, en langen tijd plachten die glurende oogen hem zóó in verwarring te brengen, dat het hem bijna den eetlust benam. Doch eindelijk gewende hij zelfs aan de gezichten en oogen en lette niet meer op hen dan of ze evenzooveel voorbijdrijvend zewier, dat door den vloed werd meegevoerd, waren geweest. Zijn onderzoekende grijparmen

hadden hem doen inzien, dat er tusschen hem en de ruimte waarin al die verwarring heerschte, een onbegrijpelijke scheidsmuur was, waardoor hij wel kon heen kijken, doch die hij niet vermocht te verbreken; en dat zoo hij er al niet uit kon, ook de gezichten niet in zijn bassin konden om hem te verontrusten.

Aldus goed gevoed en ongestoord, begon de inktvisch zich tamelijk tevreden te gevoelen in zijn glazen huis. Al was zijn grondgebied klein, hij was er in elk geval onbetwist heer en meester van.

Langen tijd leefde hij aldus voort zonder dat hem zijn opperheerschappij betwist werd. Doch op zekeren dag had hij — zoo hij niet te onverschillig was geweest om ze op te merken — kunnen zien, hoe de gezichten in het halfduister buiten zijn bak, ongewoon talrijk waren en de oogen ongewoon scherp toekeken. Plotseling hoorde hij den gewonen plons in het water boven zich. Die plons beduidde voor hem enkel voedsel, niet-weerstreven slachtoffers, en zijn grijparmen waren dadelijk gereed om te grijpen wat er binnen hun bereik mocht komen.

Ditmaal was 't een buitengewoon harde plons, en tot zijn verbazing zag hij een massief, rondachtig wezen, met een kleinen spitsen staart van achteren, en met een kleinen kop als van een slang, die van voren uitstak, en met twee groote vinnen aan weerszijden. Met deze vier vinnen kwam de vreemde bedaard naar beneden zwemmen, recht op hem aan. Nog nooit had hij zoo iets gezien; 't was een ongehoord sterk stukje; doch zonder de geringste aarzeling vlogen twee grijparmen naar boven en paktten den vreemdeling aan. De gezichten achter het glas deinden heen en weer van opwinding.

Toen de schildpad dien plotselingen greep voelde, verdwenen zijn kop, pooten en staart zóó volkomen alsof ze er nooit geweest waren, en zijn boven- en onderschilden sloten zich vast open tot hij louter een levenloos hoornen doos geleek. Zonder den geringsten tegenstand te bieden werd hij naar beneden getrokken naar de meedoogenlooze oogen en den gapenden bek van zijn vijand. De grijparmen kronkelden zich over zijn geheele lichaam heen, steelsgewijze doch gretig onderzoekend. Vervolgens greep de groote papegaaibek het schild beet in de stellige verwachting het te zullen verbrijzelen. Doch ziende, dat hij er zelfs geen deukje in kon maken, betaste hij ieder plekje van het lichaam van zijn tegenstander, tevergeefs zoekend naar een zwak punt.

Dit duurde zoo verscheidene minuten, terwijl de gezichten aan de andere zijde van het glas in spanning toekeken. Eindelijk verloor de inktvisch het geduld. In een plotselingen aanval van woede wierp hij zich op het tergendende schild, rolde het verscheidene malen om, beet er verwoed in, en rukte er aan met zijn grijparmen. Buiten het basin vroegen de toeschouwers zich af hoelang de schildpad een dergelijke behandeling zou verduren.

Na zich aldus geruimen tijd te hebben opgesloten in zijn veilige wapenrusting, kreeg de schildpad opeens genoeg van het als een tol rondgedraaid worden en zijn wijs beleid liet hem in den steek.

Hij had er niets tegen opgesloten te zitten, maar een dergelijke ruwe bejegening, dat was toch wat al te bar. Zeer zeker bezat hij eenige voorzichtigheid, maar niet genoeg om zijn kort aangeboden aard te beheerschen. Zijn smal, venijnig kopje met de doffe oogen en de kastijdende kaken, schoot naar buiten, en met den greep van een bulldog paktten zijn kaken den dichtbijzijnden grijp-arm beet. Om het basin ging een gegons op. De woede van den inktvisch steeg tot razernij, en de beide strijdenden bonkten zwaar tegen het glas aan, zoodat de gezichten ervan terugdeinsden. De steentjes op den bodem vlogen overal in 't rond en de zandkorreltjes begonnen den strijd onduidelijk-zichtbaar te maken.

Zoo de schildpad evenveel list als moed had bezeten, dan had de alleenheerschappij in het basin dien dag wel eens in andere handen kunnen zijn overgegaan, zoo hij zijn felle kaken in den kop van zijn tegenstander had gezet, juist boven den bek, dan zou hij overwonnen hebben. Doch zooals de zaak nu stond, had hij een kwetsbaar punt, dat de inktvisch ten langen laatste dan ook vond. Hij nam de half-uitstekende kop van den schildpad tusschen de kaken en schoor er hem langzaam, en onverbiddelijk, juist achter de oogen af. De overgebleven stomp trok zich onmiddellijk in het schild terug en de schildpad werd weer de speelbal van de grijparmen, die hem straks, als voelden ze, dat hij geen kracat meer had om van leer te trekken, terzijde wierpen. Binnen enkele minuten was het opgejaagde zand weder bezonken. En toen zagen de opgewonden gezichten voor het glas den heer van het glazen huis weder bewegeloos voor zijn lezer liggen, de inkt-zwarte rug tegen het glas lag, even weinig geteld alsof hij een steen was.



Foto W. H. Teupken.

DE RUÏNEN VAN DE OUDE KATHEDRAAL VAN ST. ANDREWS (O. K. VAN SCHOTLAND). Uit den afstand der beide brokstukken die toch beide tot hetzelfde gebouw behoorden, kan men opmaken dat het zeer groote afmetingen moet gehad hebben.